

Tiiu-Noora Suvikas

SEKSUAALIKASVATUSTA ERITYISKOULUISSA
YLÄKOULUIKÄISILLE

Hoitotyön koulutusohjelma
2015

SEKSUAALIKASVATUSTA ERITYISKOULUISSA YLÄKOULUIKÄISILLE

Suvikas, Tiiu-Noora
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma
helmikuu 2015
Ohjaaja: Lahtinen, Elina
Sivumäärä: 26
Liitteitä: 4

Asiasanat: Seksuaalikasvatus, kehitysvammaisuus, autismi,

Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida kahdessa raumalaisessa erityiskoulussa seksuaalikasvatustunnit. Tunnit toteutettiin yläkouluikäisten kehitysvammaisten luokassa sekä yläkoulun autismiluokassa. Kohderyhmän tavoitteena oli, että nuoret hyväksyvät ja ymmärtävät oman seksuaalisuutensa, sekä hyödyntävät seksuaalikasvatustunneilta saamaansa tietoa jokapäiväisessä elämässään. Opinnäytetyöntekijän omana tavoitteena oli kasvattaa kehitysvammaisten nuorten tietämystä omasta seksuaalisuudestaan ja lähestyä aihetta heille sopivalla tavalla. Omana tavoitteena oli myös oppia projektityöskentelyä.

Opinnäytetyön seksuaalikasvatustunnit toteutettiin 7.4. – 10.4.2014. Molemmille ryhmille järjestettiin kaksi 45 minuutin oppituntia. Tunteja käytiin pitämässä vuorotellen kouluissa, eri päivinä. Autismiluokan ryhmässä oli kaksi tyttöä ja viisi poikaa, iältään kolmestatoista seitsemääntoista vuotta, ja kehitysvammaisten oppilaiden ryhmässä kolme tyttöä ja kuusi poikaa, iältään kahdestatoista seitsemääntoista vuotta. Kehitysvammaisuuden ja autismin lisäksi osalla oppilaista oli erilaisia liitännäisvammoja kuten näkö- tai liikuntavammaa.

Tuntien sisältöön kuului kuvia, tarinoita sekä peli nuoren seksuaalisuudesta ja murrosiän muutoksista. Kuvat havainnollistivat oppilaille hyvin, mistä käsiteltävässä asiassa oli kyse. Tunteilla puhuttiin myös yksityisyydestä sekä itsesuojeluvaistosta. Materiaalit olivat Opetushallituksen seksuaalikasvatuksen kehittämishanke Kosketuksen laatimista seksuaaliopetuksen apuvälineistä sovellettuja. Opinnäytetyöntekijä teki PowerPoint – esitykset oppitunteja varten.

Palaute tuntien onnistumisesta kerättiin haastatteleamalla henkilökuntaa sekä oppilaita. Opinnäytetyöntekijä sai hyvää palautetta jokaisesta tunnista sekä oppilailta että henkilökunnalta. Palautteen mukaan kaikki tuntien aiheet olivat kohderyhmälle sopivia, tärkeitä, ja ne oli käsitelty oikealla tavalla. Kuvat ja tarinat olivat selkeitä ja sopivia kohderyhmälle. Henkilökunta piti projektia erittäin tarpeellisena ja toivoivat samantyyppisiä tunteja opetussuunnitelmaan myös jatkossa.

Koska ympäristön on usein vaikeata ymmärtää, että kehitysvammaisellakin nuorella on samat seksuaaliset tarpeet ja oikeudet kuin muilla ikätovereilla, tuo aihe haasteita myös tulevaisuudessa. Kasvattajiksi tarvitaan henkilöitä, jotka ymmärtävät näiden nuorten erityistarpeet ja osaavat antaa ohjausta ja opetusta ikäkauden mukaisesti.

SEX EDUCATION IN SPECIAL SECONDARY SCHOOL

Suvikas, Tiiu-Noora

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in nursing

February 2015

Supervisor: Lahtinen, Elina

Number of pages: 26

Appendices: 4

Keywords: sex education, mental retardation, autism

The purpose of this thesis was to plan, implement and evaluate sex education classes in two special education schools in Rauma. The lessons were carried out at a class for mentally retarded persons and in autism class, both at secondary school. The aim of this target group was that the young approve and understand their own sexuality and benefit the knowledge they get from these classes in their everyday life. The aim of the writer of this thesis is to raise the knowledge of the young mentally retarded persons of their own sexuality and approach this topic in a suitable way. The writers own object was also to learn project working.

The sex education classes were held between the 7th and 10th of April 2014. They were organized in two 45 minutes classes for both groups. The lessons were held in turns at different days. There were two girls and five boys in the autism class, aged from 13 – 17 and in the mentally retarded persons class there were three girls and six boys aged from 12 – 17. In addition of mental retardation and autism part of the pupils had different kinds of disabilities like visual impairment or dyskinesia.

The classes included showing pictures and telling stories and there was a game about the young's sexuality and the changes in puberty. The pictures demonstrated to the pupils what the issue was about. There was also talk about privacy and instinct of self-preservation. The materials were from the national board of education adapted from Kosketus which is a development project for sexual education. The writer of the thesis made PowerPoint presentations for the lessons.

The feedback of the success of these classes was gathered by interviewing the personnel and the pupils. The writer of the thesis got good feedback from each lesson from the personnel and the pupils. According to the feedback all the issues of the lessons were suitable and important for the target group and they were handled in the right way. The pictures and the stories were explicit and suitable for the target group. The personnel considered that the project was very essential and they hoped that there would be same type of lessons in curriculum in the future.

Because it's sometimes difficult to understand that mentally retarded young have the same sexual needs and rights as other same aged young, this topic makes challenges in the future. You need people as educators who understand the special needs of these young and give them such guidance and education as they require at their age.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	KEHITYSVAMMAISUUS.....	6
3	AUTISMI	8
4	SEKSUAALIKASVATUS	9
4.1	Seksuaalikasvattajana nuorelle	9
4.2	Kehitysvammaisen seksuaalikasvatuksen erityispiirteet	11
4.3	Seksuaalikasvatuksen menetelmät	12
4.4	Murrosiässä tapahtuvat muutokset.....	12
5	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	14
6	PROJEKTIN SUUNNITTELU	14
6.1	Kohderyhmä.....	14
6.2	Resurssit ja riskit.....	15
6.3	Projektin aikataulu	16
6.4	Arviointisuunnitelma	17
7	PROJEKTIN TOTEUTUS	18
7.1	Tutustumiskäynnit.....	18
7.2	Ensimmäinen tunti	19
7.3	Toinen tunti	19
8	PROJEKTIN ARVIOINTI.....	20
8.1	Oppituntien arviointi.....	21
8.2	Tavoitteiden saavuttamisen arviointi	22
8.3	Resurssien ja riskien arviointi.....	23
8.4	Projektin vaiheiden arviointi.....	24
9	POHDINTA.....	24
	LÄHTEET.....	26
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Seksuaalikasvatuksen tarkoituksena on antaa ihmiselle tietoa seksuaalisuudesta sekä seksuaaliterveydestä. Tärkeä osa seksuaalikasvatusta on myös antaa tukea taitojen omaksumisessa ja vaikuttaa myönteisesti asenteisiin ja arvoihin. Seksuaalikasvatusta on elämäntaito-opetusta: se on opetusta, jossa ihminen oppii sekä itsensä että toisten kunnioittamisen taitoja. ”Seksuaalikasvatuksen tulee myös olla tilannelähtöistä eli kohderyhmän kokemuksiin ja toiveisiin reagoivaa.” (Halonen, Reyes & Kontula 2014, 6.)

Kehitysvammaisen henkilön on vaikea oppia ja ymmärtää uusia asioita. Kehitysvammaisuus rajoittaa kuitenkin vain osaa ihmisen toiminnoista; kaikilla on omat vahvuutensa. Kehitysvammaisuuden asteita on monia. (Kehitysvammaliiton www-sivut 2013.)

Tämän projektina toteutetun opinnäytetyön tarkoituksena on suunnitella, toteuttaa ja arvioida kahdessa raumalaisessa erityiskoulussa seksuaalikasvatustunnit. Naulan koulussa tunnit pidetään autismiluokalle, ja Malmin koulussa tunnit pidetään kehitysvammaisten oppilaiden yläkoululuokassa. Molemmissa luokissa kaikki ovat yläkouluikäisiä. Tavoitteena on kasvattaa kehitysvammaisten nuorten tietämystä omasta seksuaalisuudestaan ja lähestyä aihetta heille sopivalla tavalla. Tavoitteena on, että nuoret hyväksyvät ja ymmärtävät oman seksuaalisuutensa, sekä hyödyntävät seksuaalikasvatustunneilta saamaansa tietoa jokapäiväisessä elämässään. Kehitysvammaisen ihminen on yhtä lailla seksuaalinen kuin muutkin ihmiset (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 211.)

Opinnäytetyöntekijä on itse työskennellyt sekä Naulan että Malmin kouluissa koulunkäynninohjaajana. Opinnäytetyöntekijä keskusteli sekä Naulan koulun opettajan että koulussa pitkään työskennelleen terveydenhoitajan kanssa siitä, minkä tyyppinen projektityö olisi tarpeen erityiskouluissa. Keskeisenä keskusteluissa tuli ilmi kehitysvammaisen nuoren seksuaalisuus; aihe on usein näkyvillä koulumaailmassa. Koulut ottivat idean hyvin vastaan. Aiheesta on tehty muutamia samankaltaisia opinnäytetöitä sekä aihetta on alettu tutkia viime vuosina entistä enemmän.

2 KEHITYSVAMMAISUUS

Kehitysvammaisuus on tila, jossa henkisen suorituskyvyn kehitys on estynyt tai epätäydellinen. Puutteellisesti kehittyneitä ovat erityisesti kehitysiässä ilmenevät taidot, eli suorituskykyyn vaikuttavat kognitiiviset, motoriset, kielelliset ja sosiaaliset taidot. Älyllistä kehitysvammaisuutta voi esiintyä joko yksinään tai samanaikaisesti jonkun fyysisen tai psyykkisen tilan kanssa. Kehitysvammaisuus voi tarkoittaa myös muiden elimien vammoja ja vaurioita, mutta älyllisen kehitysvammaisuuden merkittävin ryhmä on hermoston sairaudet, vauriot ja muut toiminnan puutokset tai erilaisuudet. Älylliseen kehitysvammaisuuteen voi liittyä myös muita kehityshäiriöitä, kuten aisti-häiriöitä, puhe- ja liikuntavammoja, autismia, epilepsiaa ja haastavaa käyttäytymistä. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 16 – 18.) Kehitysvammaisuuden syitä on paljon. Kehitysvammaisuus voi johtua muun muassa häiriöistä perintötekijöissä, synnytyksen aikaisesta hapen puutteesta, lapsuusiän sairaudesta tai lapsuusiässä tapahtuneesta onnettomuudesta. (Kehitysvammaliiton [www-sivut](http://www.kehitysvammaliiton.fi) 2013.)

Älylliset kyvyt ja sosiaalinen sopeutuminen voivat muuttua ajan kuluessa, ja henkilön taidot voivat parantua kuntoutuksen ja opiskelun myötä. Älyllinen kehitysvammaisuus jaetaan vaikeusasteittain, mutta se voi muuttua. Luokituksen perustana on älykkyydosamäärä (ÄO). Luokituksen mukaan kehitysvammaisia ovat ne, joiden älykkyydosamäärä on pienempi kuin 70 ja samanaikaisesti on ongelmia kahdessa tai useammassa seuraavista adaptiivisten taitojen osa-alueista: itsestä huolehtiminen, kommunikaatio, sosiaaliset taidot, terveys, turvallisuus, itsehallinta ja oppimiskyky. Lievä älyllinen kehitysvamma aiheuttaa oppimisvaikeuksia koulussa ja opiskelussa. Lapsi voi kyetä olemaan normaalissa luokassa tukitoimenpiteiden avulla. Hän pystyy olemaan omatoiminen, mutta tarvitsee useimmiten työssään jatkuvaa opastusta ja valvontaa ja voi tarvita myös apua jokapäiväisissä toimissaan, kuten rahankäytössä. Keskiasteinen kehitysvamma aiheuttaa merkittäviä viiveitä lapsen kehityksessä. Lapsi tarvitsee erityisopetusta ja apua henkilökohtaisissa päivittäisissä toimissaan. Kehitysvammainen nuori kehittyy murrosiässä fyysisesti ja seksuaalisesti yleensä kuten muutkin nuoret. Aikuisena hän tarvitsee vaihtelevasti tukea elääkseen ja työskenneläkseen. Vaikea kehitysvammaisuus aiheuttaa henkilölle jatkuvan tuen ja ohjauksen tarpeen. Hän on riippuvainen muista ihmisistä ja kuntouttamiseen vaaditaan paljon,

jotta olisi mahdollisuus kehittyä melko itsenäiseksi. Henkilö, jolla on syvä älyllinen kehitysvamma, on täysin riippuvainen muista ihmisistä ja tarvitsee jatkuvan hoivan. Hänellä on puutteita kommunikaatiossa ja liikuntakyvyssä, eikä hän selviydy päivittäisistä toimistaan yksin. Kuntoutuksen ja opettelun avulla hän voi tulla omatoimiseksi esimerkiksi syömisessä. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 17 – 21.)

Kehitysvammaisen henkilön minäkuvaan kuuluu tieto omasta vammasta ja sen vaikutuksesta elämään. Se muodostuu usein kokemuksen pohjalta. Keskustelemalla ihmisten erilaisuuksista ja samanlaisuuksista tietoisuutta voidaan havainnoida paremmin. Ohjauksen tulee olla mahdollisimman havainnollistavaa ja selkeää. Jotta vammaisen henkilö saa realistisen käsityksen, on hänen saatava kokea sekä normaalien että rajoittuneiden ominaisuuksiensa vaikutukset. On siis tärkeää, että hän tietää mihin hän pystyy ja mikä toiminnallinen vajavuus johtuu vammaisuudesta. Hyvän minäkuvan luomisen pohjana on sosiaalisten taitojen opettaminen realistisesti ja mahdollisimman positiivisesti. Tavoitteena on, että vammaisen ihminen kiinnostuu itseään koskevista asioista, oppii tiedostamaan oikeutensa ja kunnioittamaan toisten oikeuksia. Opeteltaviin asioihin kuuluu keskeisesti kaverisuhteiden luominen ja hyvin käytöstapojen hallitseminen. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 186-187.)

Kehitysvammaisilla on oikeus palveluihin. Kehitysvammalain (988/1977) mukaan erityishuollon palveluihin on oikeutettu henkilö, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vamman tai vian vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluja. Näitä palveluja ovat tarvittavat tutkimukset, yksilöllinen hoito, tarpeellinen ohjaus, kuntoutus sekä toiminnallinen valmennus (Finlexin www-sivut 2013.) Vammaishuollon pohjana ovat palvelut, joita annetaan koko väestölle tarkoitetun sosiaali- ja terveydenhuollon piirissä. Käytössä olevia palveluita ovat muun muassa koti- ja asumispalvelu sekä Kelan järjestämät kuntoutuspalvelut. Järjestelmässä näitä täydentävät vammaispalvelu- ja edellä mainitut kehitysvammalain palvelut. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 11.)

3 AUTISMI

Autismi on neurobiologinen keskushermoston kehityshäiriö, josta tulee ongelmia aivojen toimintaan ja aistihavaintojen käsittelyyn. Useat eri syyt voivat johtaa autismin kehittymiseen. Tyypilliset käyttäytymishäiriöt autistisella henkilöllä tulevat näkyviin varhaislapsuuden autismissa ennen 30 – vuoden ikää. Yleensä autistiset piirteet tulevat esille jo ennen kouluikää. Epätyypillisessä autismissa alkamisikä saattaa olla myöhempi tai kaikki autismin diagnostiset kriteerit eivät täyty. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 99.) Autismiin kognitiivista kehitystä voidaan selittää kolmen teorian avulla. Mielen teorian mukaan autistisen henkilön on vaikea ymmärtää toisen ihmisen mieltä, tunteita ja ajatuksia. Eksekutiivinen teoria kertoo autistisen ihmisen vaikeudesta ohjata omaa toimintaansa. Koherenssiteoriassa autistinen ihminen havaitsee ympäristön yksityiskohtina eikä havainnoissaan ja ajattelussaan pysty muodostamaan kokonaisuuksia. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 23.)

Tyypillisiä oirekuvia autismissa ovat sosiaalisen vuorovaikutuksen häiriöt. Autistinen henkilö ei ota helposti kontaktia muihin. Vastavuoroisuus puuttuu, ja tämä vaikuttaa oppimiseen ja toimintaan. Sanallisessa kommunikaatiossa puhe puuttuu tai se on erikoista, kuten kaikupuhetta, oma sanasto ja / tai äänenkäytön erikoisuus. Myös ei-sanallinen kommunikaatio on hankalaa, sillä eleet ja ilmeet ovat vähäisiä ja niiden ymmärtäminen voi olla hankalaa. Sosiaalisia taitoja opetetaan luonnollisissa tilanteissa ohjaamalla ja sosiaalisten tarinoiden avulla. Vaikka henkilö oppisi sosiaalisen taidon, voivat vuorovaikutuksen säännöt kuitenkin pysyä hänelle kysymysmerkinä. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 17 – 19, 35.)

Myös poikkeava ja rajoittunut käyttäytyminen voi näkyä autismissa. Tunnereaktiot voivat olla poikkeavia ja tilanteeseen sopimattomia, autistinen saattaa esimerkiksi itkeä tai nauraa ilman syytä. Lisäksi muutosten vastaisuus, visuaalinen reagointi ja auditiivinen reagointi ovat tavallisia. Autistisen ihmisen aistien toiminta on erilaista, hän voi haistella tai maistella paikkoja, ihmisiä, esineitä, jotta voisi tutustua niihin paremmin. Älyllinen toiminta voi olla tasaisesti viivästynyt tai osa taidoista voi olla ikätason mukainen tai jopa yli. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 17 – 19)

Seksuaalisuus on tärkeä osa myös autistisen henkilön hyvinvointia ja elämänlaatua. Asia on kuitenkin niin intiimi ja hämmentävä, ettei asiasta löydy autistien näkökulmasta paljoakaan kirjallisuutta tai tutkimustietoa. Autismin kirjon sosiaaliset ongelmat, aistien poikkeavuus ja oman toiminnan ohjaaminen vaikeuttavat seksuaalisen käyttäytymisen ilmenemistä ja ohjaamista. Kaikilla, jotka elävät tai työskentelevät autististen henkilöiden kanssa, on paljon tiedon ja ohjauksen tarvetta suhtautumisessa seksuaaliseen käyttäytymiseen. Pääasiassa autismin kirjon seksuaalikasvatuksessa käytetään samoja perusperiaatteita kuin muidenkin nuorien ohjaamiseen. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 207.)

4 SEKSUAALIKASVATUS

Seksuaalikasvatus on seksuaalineuvontaa, seksuaalivalistusta ja seksuaaliopetusta. Näiden tavoitteena on asenteiden, taitojen, tietojen ja yksilöiden välisen tasa-arvon sekä seksuaaliterveyden edistäminen. Nämä asiat ovat sellaisia, joita ajatellaan kuuluvan käydä läpi nuorten kanssa. (Väestöliiton www-sivut 2013.)

4.1 Seksuaalikasvattajana nuorelle

Seksuaalikasvatuksessa pitää ottaa huomioon nuoren iän ja kehitystason lisäksi sukupuoli sekä kulttuuriset tai uskonnolliset lähtökohdat. Seksuaalikasvatusta voi antaa jo lapsellekin, käyden läpi esimerkiksi oman kehon huolehtimisesta ja omien rajojen suojelemisesta. (Väestöliiton www-sivut 2013.)

Seksuaalikasvattajana toimivat lapsen tai nuoren läheiset ihmiset kotona, päivähoitossa, koulussa ja harrastuksissa. Myös median eri muodot toimivat seksuaalikasvattajina. Kuitenkin hyvän seksuaalikasvatuksen pohja luodaan pääosin kotona. Seksuaalikasvatus on elämän taitojen opettelua ja ihmiseksi kasvamista. Lapsi tai nuori opettelee kasvattajiltaan asioita ihmissuhteista, ystävyyydestä ja perheestä. (Väestöliiton www-sivut 2013.)

Sosiaalisessa mediassa lapset sekä nuoret ottavat mallia julkisista kuvastoista ja julkaisevat yhä paljastavampia kuvia itsestään. Asiallisella, oikeanlaisella ja lasta arvostavalla seksuaaliopetuksella ja sen varhaisemmalla aloittamisella tähän pystytään puuttumaan. On vastuutonta antaa lasten nähdä, kuunnella ja kokea kaikkia näitä ilmiöitä ilman, että he saavat niihin selityksiä. Seksuaalikasvatuksen aloittaminen nykyään vasta yläkoulussa on liian myöhäistä; itsearvostusta ja itsetuntemusta vahvistavat tiedot lapsi tarvitsee jo sitä ennen. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 15 – 16.)

Seksuaalisuuden portaat on tunnekasvatusmalli, jonka avulla opettaja voi käydä läpi lasten ja nuorten kanssa ne kehitysvaiheet, joiden kautta edetään kohti vastuullista seksuaalista käyttäytymistä. Malli vahvistaa lapsen ja nuoren kykyä pitää itsestään paremmin huolta tunnistamalla oman kehitystasonsa ja arvioimalla omaa kehitystään niin tunteen, järjen kuin biologiankin tasolla. Seksuaalisuuden opettaminen on laaja-alaista ja se koskettaa jokaista lasta ja nuorta. Seksuaalisuuden portaat – malli mahdollistaa oman kokemuksen vahvistamisen, ja tukee moninaisuuden hyväksymistä; jokaisella on oikeus viipyä omalla yksilöllisellä portaallaan niin pitkään kuin itsestä tuntuu. Portaita on myös mahdollista kulkea taaksepäin ja näin vahvistua omassa seksuaalisuudessaan. Tavoitteena ei ole edetä nopeasti tai saavuttaa joku tietty portas, kaikki portaat ovat yhtä arvokkaita. Seksuaalisuuden portaita tulisi käyttää myös kouluterveydenhuollossa, sillä ne auttavat hahmottamaan lapsen ja nuoren kanssa käytävässä keskustelussa tämän yksilöllistä kehitystasoa ja kohdentamaan neuvonnan sen mukaan (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 8 – 15.)

Terveyskasvatuksen tavoitteena on, että myös kehitysvammaisen ihminen ottaa mahdollisuuksiensa mukaan vastuuta oman terveytensä hoitamisesta, puhtaudestaan ja ulkonäöstä huolehtimisesta. Mahdollisten lääkkeiden säännöllistä ottamista, ehkäisyä huolehtimista, yleisten pikkuvammojen hoitoa ja lääkäriin hakeutumista opetellaan konkreettisesti käytännön tilanteissa (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 209.)

4.2 Kehitysvammaisen seksuaalikasvatuksen erityispiirteet

Monet vammaiset henkilöt saavat lapsuuden ja nuoruuden aikana keskimääräistä vähemmän tietoa ja valmiuksia oman seksuaalisuutensa jäsentämiseen, vaikka heillä tulisi olla oikeus kasvaa seksuaaliseen aikuisuuteen (Ilmonen 2008, 41.)

Ihmisellä on tarve löytää itselleen kumppani, joka voi täyttää hänen läheisyyden tarpeensa, ja jonka kanssa voi jakaa niin hyvät kuin vaikeatkin asiat. Kehitysvammaisilta harvoin tämä tarve puuttuu. Kehitysvammaisten seksuaalisuudesta on aina ollut monenlaisia käsityksiä ja ennakkoluuloja. Kehitysvammainen on kuitenkin yksilöllinen seksuaalisissa tarpeissaan muiden ihmisten tapaan. Erityishuollon työntekijöille sekä vanhemmille kehitysvammaisen seksuaalinen käyttäytyminen ei ole helppo asia. Monilla on avuton ja epävarma olo siitä puhuessaan, ja joillekin asia on jopa ylivoimainen kohdattavaksi. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 211.)

Kehitysvammainen ihminen käy läpi normaalit fyysiset seksuaalisen kehityksen vaiheet, mutta yleensä tavallista myöhemmin. Kehitysvaiheeseen on suhtauduttava asiallisesti ja se tulee hyväksyä. Seksuaalinen käyttäytyminen voi jäädä ikätasoa varhaisempaan vaiheeseen. Monille vaikeammin kehitysvammaisille riittää toisen ihmisen läheisyys ilman selkeää seksuaalisuutta, kun taas lievemmin kehitysvammainen haluaa löytää kumppanin, jonka kanssa voidaan tyydyttää läheisyyden tarpeen ja ilmaista hellyyttä myös seksuaalisesti. Seksuaalisten tarpeiden tyydyttämistä vain toisen osapuolen ehdoin ei voi pitää hyväksyttävänä. Jotkut kehitysvammaiset osoittavat omaavansa seksuaalisia tarpeita, mutta eivät pysty tyydyttämään niitä sopivalla tavalla. Tästä voi seurata jännittyneisyyttä ja käyttäytymisongelmia, kuten julkista masturbointia tilassa, jossa on muita ihmisiä. Tämän vuoksi ohjaus ja elämän sisällön rikastuttaminen oikein keinoin on tärkeää. Ohjaajalta ja kasvattajalta vaaditaan suurta kypsyyttä ja ongelmatonta suhtautumista seksuaalisuuteen. Seksuaalisuuteen liittyvän ohjauksen tulisi olla yhtä luonnollista kuin muukin ohjaus. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 212.)

4.3 Seksuaalikasvatuksen menetelmät

Kehitysvammaisten nuorten ja aikuisten seksuaalikasvatuksesta on viime vuosina ollut Suomessa muutamia projekteja. Esimerkiksi Honkalampi säätiö on koordinoinut projektin, jonka tavoitteena muun muassa on seksuaalisuuteen liittyvien aiheiden käsittelyn helpottaminen sosiaalisilla tarinoilla. Projektin mukaan sosiaaliset tarinat on työskentelymenetelmä, jonka avulla vammaiset henkilöt oppivat ymmärtämään erilaisiin tilanteisiin liittyvää käyttäytymistä. Projektissa käydään myös läpi seksuaalisia turvataitoja, joissa opitaan tunnistamaan uhkaavia tilanteita ja toimimaan tilanteiden vaatimalla tavalla (Honkalampisäätiön www-sivut, 2012 – 2014.)

Opetushallituksen seksuaalikasvatuksen kehittämishanke Kosketus on laatinut seksuaaliopetukseen apuvälineitä, kuten pelejä ja ryhmätehtäviä. Materiaalin avulla voidaan edistää nuorten seksuaaliterveyttä tukemalla nuorten tietojen ja ymmärryksen, asenteiden ja arvojen sekä sosiaalisten taitojen kehittymistä. Materiaali sopii hyvin hyödynnettäväksi 7 – 9 luokkalaisille. Kosketus-materiaali on Jyväskylän ammattikorkeakoulun ja Stakesin yhteistyön sekä Helsingin ja Äänekosken kaupunkien toteuttaman Seksuaalikasvatuksen kehittämishankkeen tulosta. (Opetushallituksen www-sivut 2013.) Apuvälineistä opinnäytetyöntekijä kuuli Autismiliiton koulutuspäivässä Helsingissä 12/2013. Menetelmiä on muokattu kohderyhmille sopivaksi.

PowerPoint on esitysgrafiikkaohjelma, jota tarvitaan kun haluaa esitellä tietoa muille mielenkiintoisella tavalla. Ohjelmalla voi luoda helposti korkealuokkaisia ja tyylikkäitä esityksiä. Se koostuu dioista, jotka tallennetaan kokonaisuudeksi yhteen tiedostoon (Slidesharen www-sivut 2011.) Opinnäytetyöntekijä teki PowerPoint – esitykset molemmille tunneille keskusteluiden pohjaksi.

4.4 Murrosiässä tapahtuvat muutokset

Murrosiässä nuorena tapahtuu fyysisiä, psyykkisiä sekä sosiaalisia muutoksia; nuori kasvaa monella eri tasolla. Murrosiän alkamisajankohta vaihtelee varsinkin tytöillä paljon. Joillakin murrosikä voi alkaa jo 8-vuotiaana, joillakin 13 vuoden iässä. Tyttöillä alkavat rinnat kasvaa, joiden kehittyminen kestää yleensä 4-5 vuotta. Kuukau-

tisten alkaminen kuuluu tytöillä murrosikään. Biologisesti tytöstä tulee nainen, kun kuukautiset alkavat. Kuukautiset ovat merkinä tytöille, että hänen kehonsa on nyt lisääntymiskykyinen. Karvoitus alkaa kasvaa kainaloihin ja sukupuolielimen ympärille. (Väestöliiton www-sivut 2013.)

Pojilla murrosikä alkaa keskimäärin 10 – 14 vuoden ikäisenä. Useille ensimmäisiä murrosiän merkkejä on kivesten ja peniksen kasvaminen. Myös karvoitus aloittaa kasvun. Siemensyöksyt alkavat keskimäärin 14-vuotiaana, ja ne ovat merkki siitä, että on sukukypsä. Pojille tulee murrosiässä myös äänenmurros. Hyvä hygienia on kaikille nuorille tässä vaiheessa tärkeää, sillä ihon hiki- ja talirauhasten toiminta vilkastuu. (Väestöliiton www-sivut 2013.)

Murrosiän aika on erilaisten asioiden oppimista ja kokemista sekä itseensä tutustumista. Minäkuva eli käsitys itsestä muuttuu ja omatunto kehittyy. Murrosikäinen etsii vastauksia kysymyksiin: kuka olen, mistä pidän ja mitä arvostan. Nuori rakentaa itselleen arvoja ja ihanteita sekä mielipiteitä. Murrosiässä mielialat vaihtelevat helposti. Nuori pyrkii itsenäistymään. Kavereiden avulla on helpompi irrottautua perheestään, sillä on toinen ryhmä mihin liittyä. Murrosiässä usein suhtaudutaan vanhempiin erityisen kielteisesti. Nuori alkaa miettiä tulevaisuuttaan. Nuoren seksuaalisuus herää murrosiässä (Opetushallituksen www-sivut 2013).

Kehitysvammainen nuori tarvitsee tukea ja apua ymmärtääkseen ruumiissaan tapahtuvat ikäkauteen liittyvät muutokset. On tärkeää myös kuunnella kehitysvammaisen nuoren omia toiveita ja ajatuksia. Joidenkin on vaikea tajuta rajoja, joita kulttuuri asettaa yksityiselle ja julkiselle käyttäytymiselle. Joskus epäasiallinen käytös voi johtua tietämättömyydestä, ja tämän vuoksi kasvatus esimerkiksi alastomuutta, seksuaalista ilmaisua tai raskauden ehkäisyä koskevissa asioissa on tarpeen. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 209.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoituksena on suunnitella, toteuttaa ja arvioida kahdessa raumalaisessa erityiskoulussa seksuaalikasvatustunnit. Opinnäytetyöntekijän omana tavoitteena on kasvattaa kehitysvammaisten nuorten tietämystä omasta seksuaalisuudestaan ja lähestyä aihetta heille sopivalla tavalla. Omana tavoitteena on myös oppia projektityöskentelyä. Kohderyhmän tavoitteena on, että nuoret hyväksyvät ja ymmärtävät oman seksuaalisuutensa, sekä hyödyntävät seksuaalikasvatustunneilta saamaansa tietoa jokapäiväisessä elämässään.

6 PROJEKTIN SUUNNITTELU

Toiminnallinen opinnäytetyö toteutetaan useimmiten projektina. Tutkimustieto on toiminnallisessa opinnäytetyössä aina tapauskohtaista eli tietystä tilanteesta, paikasta, ajasta ja kohderyhmästä. Toteutustapana projektityössä voi olla esimerkiksi kansio, opas, video, esitys, järjestetty tilaisuus, portfolio tai muu tuote. (Vilka 2010.) Projektilla tulee aina olla selkeä tavoite ja kun tavoite on saavutettu, projekti päättyy. Tavoite määrittää sen, kuinka monta ihmistä projektin toteuttamiseen tarvitaan, mitä osaamista, minkälaisissa olosuhteissa työ tehdään, kuinka kauan se kestää ja minkälaisia väli- ja lopputuloksia projektilta odotetaan. (Kettunen 2009, 15–17.) Projekti muodostuu useista eri vaiheista. Vaiheet ja tavoitteet voivat muokkautua projektin edetessä. (Ruuska 2007, 18 -20.) Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä pidetään seksuaalikasvatustunteja erityiskouluissa. Tunnit suunnitellaan tarkasti kohderyhmälle ja sopeutetaan oppilaiden opetussuunnitelmaan. Aiheet rajataan niin, että 2 x 45 minuuttia/ryhmää kohti riittää niiden toteuttamiseen.

6.1 Kohderyhmä

Kohderyhmänä on kaksi luokkaa kahdesta raumalaisesta erityiskoulusta. Naulan koulusta kohderyhmäksi valikoitui autismiluokka, jossa on 12 – 15-vuotiaita poikia ja tyttöjä, joista osalla on autismikirjon diagnoosi. Malmin koulussa seksuaalikasvatus-

tunti järjestetään kehitysvammaisille oppilaille, jotka ovat iältään 13 – 16-vuotiaita. Molemmissa ryhmissä on huomattavasti enemmän poikia. Ryhmien koot ovat 6 – 10 nuorta. Tunneilla mukana on koulun omia koulunkäynninohjaajia. Opinnäytetyöntekijä on yhteydessä koulujen henkilökuntiin sekä rehtoriin ja käy tutustumassa oppilaisiin ennen tuntien toteutusta. Rehtorin mukaan kaikilla ryhmien oppilaille on koulussa joko yleisopetuksen opetussuunnitelmasta yksilöllistetty tai toimintalueittainen opetussuunnitelma. Kun opetussuunnitelmaa yksilöllistetään, se supistuu ja sieltä valitaan perusasiat. Tällöin seksuaalikasvatus jää usein vähälle huomiolle tai jopa kokonaan pois. Seksuaalikasvatuksen määrä riippuu myös paljon opettajasta ja siitä, miten tärkeäksi hän sen näkee.

6.2 Resurssit ja riskit

Projektisuunnitelmassa pitää käydä ilmi projektin aikana käytettävät resurssit. Resursseja ovat osallistuvat ihmiset, koneet, laitteet, ohjelmistot ja tilat. Resurssien käyttö pitää suunnitella tehtävittäin. (Kettunen 2009, 106.)

Opinnäytetyöntekijä osallistuu joulukuussa 2013 Helsingissä pidettävään Autismiliiton järjestämään koulutuspäivään nimeltä ”Yksin & Kaksin”. Koulutuksessa käsitellään autismin kirjoon kuuluvien ja kehitysvammaisten ihmisten seksuaalikasvatusta. Koulutus on ilmainen ja yöpyminen paikkakunnalla on ilmaista, joten suuria kustannuksia ei todennäköisesti tule. Seksuaalikasvatustunnin pitämiseen tarvitaan askartelutarvikkeita, jotka saadaan kouluilta. Koulut ovat molemmat pyöräilyetäisyydellä opinnäytetyöntekijän kotoa. Oppilaiden koteihin lähetetään etukäteen ”lupalappu”, jossa kerrotaan että terveydenhoitajaopiskelija on tulossa pitämään seksuaalikasvatustunnin.

Kun projektin suunnittelu tehdään tarpeeksi huolellisesti ja siitä tehdään tarkka riskianalyysi, epäonnistumisen riski vähenee. Projektisuunnitelmassa tulee aina olla riskianalyysi, jossa arvioidaan projektin riskit, niiden vaikuttavuus ja varatoimenpiteet, joilla riskien toteutuminen pyritään estämään. Usein riskit tiedetään jo etukäteen ja niiltä voidaan välttyä, jos riskejä hallitaan projektin aikana. (Kettunen 2009, 75, 122.)

Riski tietenkin on, että kyseisinä päivinä olisi useita oppilaita pois koulusta ja tunnilla olisi vain vähän osanottajia. Tällöin keskustelun syntyminen ja tehtävien onnistuminen voisi olla vaikeaa. Riskeinä ovat myös nuorten keskittyminen ja mielenkiinto. Erityiskouluissa joudutaan joskus näistä syistä joustamaan tuntien kulusta. Esimerkiksi oppilaiden autismi voi vaikuttaa siihen, miten he kykenevät ottamaan asiaa juuri kyseisellä hetkellä vastaan ja miten pitkään he yleensä pystyvät olemaan ryhmässä. Opinnäytetyöntekijä on kuitenkin valmistautunut siihen, että tunnilla voidaan joutua soveltamaan asioita joiltain osin, tarpeen mukaan tai jopa siirtämään oppitunteja toiselle päivälle. Tämä kuitenkin toisi lisää työtunteja tunnin pitäjälle. Riskinä on lisäksi, että oppitunnin asia olisi liian abstraktista, monimutkaista tai vaikeasti ymmärrettävää. Konkreettisuus on tärkeää erityisoppilaille pidettävissä tunneissa, koska myös puheen ymmärtäminen voi olla rajallista.

6.3 Projektin aikataulu

Molemmille ryhmille järjestetään kaksi 45 minuutin oppituntia. Kehitysvammaisten oppilaiden luokassa voidaan lyhentää tunti 30 minuuttiin, jos keskittyminen tuntuu vaikealta. Tunnit pidetään viikolla 15. päivinä 7.4. – 10.4.2014. Seksuaalikasvatuksen kehittämishanke Kosketuksen materiaalia käytetään erityiskoulujen seksuaalikasvatustunneilla niin, että ne on sovellettu kohderyhmille sopiviksi. Tunneilla käytetään kuvista kertomista, seksuaalisuuteen liittyvien sanojen selittämistä, peliä, jossa käydään läpi seurustelun ja ystävyyseroja sekä puhutaan murrosiän muutoksista ja omaan kehoon tutustumisesta sekä itsesuojeluvaistosta.

Ajankohta	sisältö/aihe	Käytettävä aika
1.tunti	Kuvista kertominen ja keskustelu (mm. murrosiän muutokset ja läheisyys sekä rakastelu)	30min
	Ystävyys – seurustelu -peli	15min

2.tunti	Seksuaalisuuteen liittyvien sanojen selitys	20min
	Keskustelua omaan kehoon tutustumisesta ja it-sesuojeluvaistosta. Esi-merkkejä tilanteista ja kysymyksiä miten kuuluu toimia/miten toimit	20min
	Kysymyksiä ja ajatuksia	5min

6.4 Arviointisuunnitelma

Arviointi on osa projektia ja sitä tulee tehdä koko projektin ajan. Projektisuunnitelma tulee laatia projektia aloitettaessa. Projektin edetessä voidaan arviointia tarkistaa, suunnitelma toimii selkärankana koko projektin ajan. Projektisuunnitelma on olennainen osa kokonaisarviointia. (Kuikka, Utriainen & Virkkunen 2012, 29 – 31.)

Pedagogisessa arvioinnissa on tietoa hyvä kerätä monella eri tavalla, jotta lapsen taidoista ja oppimisesta saataisiin laajempi kuva. Tämä luo luotettavan perustan lapsen tuen suunnittelulle ja toteuttamiselle. Luotettava arviointi edellyttää erilaisten arviointimenetelmien tuntemista. Laadullista arviointia käytetään useimmiten tukemaan testi- ja opetussuunnitelmapohjaisia arviointimenetelmiä. Laadulliseen arviointiin kuuluu haastattelu ja kyselyt, joiden avulla saadaan tietoa eri ihmisten käsityksistä lapsen vahvuuksista ja tarpeista. Haastattelut ovat keskusteluja, joiden avulla lisätään ymmärrystä lapsesta, hänen oppimistavoistaan ja mahdollisista oppimisongelmista. Myös havainnointi on keskeinen osa päivittäistä opetustyötä. Havainnoinnissa seurataan lapsen toimintaa ja kirjataan havainnot muistiin. (Lukimatin www-sivut 2013.)

Arvioinnissa käytetään laadullista arviointia. Suuressa osassa ovat haastattelu sekä havainnointi. Osittain arvioinnissa on apuna luokassa oleva henkilökunta. Varsinkin vaikeasti vammaisten oppilaiden luokassa koulukäynninohjaajat tuntevat oppilaat

paremmin ja osaavat todennäköisesti kertoa haastatellen, oliko tunnista heidän mielestään oppilaalle hyötyä ja oliko asiat esitetty tarpeeksi konkreettisesti. Keskusteluissa koulunkäynninohjaajien kanssa kysytään, miten he kokivat oppilaiden reaktiot eri tilanteissa ja oliko materiaali heidän mielestään oppilaille sopivaa. Oppilaiden kanssa käytävissä keskusteluissa halutaan selvittää, mitä he oppivat tunneilla ja mitä niistä on jäänyt heidän mieleensä. Toisen oppitunnin alussa kysellään ensimmäisen oppitunnin aiheista, esimerkiksi termistöä. Toisen oppitunnin lopuksi varataan aikaa asioiden kertaamiseen ja oppimisen arviointiin.

7 PROJEKTIN TOTEUTUS

7.1 Tutustumiskäynnit

Opinnäytetyöntekijä vieraili ennen seksuaalikasvatustuntien pitämistä sekä Naulan että Malmin kouluissa. Oppilaille kerrottiin molemmissa luokissa kuka opinnäytetyöntekijä on ja miksi hän oli heidän tuntiaan seuraamassa. Naulan koulussa seurattavana oli autismiluokan tunti, jossa oli 6 oppilasta, joilla kaikilla on autismin kirjoon kuuluva diagnoosi ja osalla myös kehitysvamma. Tunnilla tehtiin matematiikan tehtäviä, jokaiselle sopivalla tavalla. Monella oli käytössään koritehtäviä, joissa oli esimerkiksi palikoita, joiden avulla tehtiin laskutehtäviä. Matematiikkaa harjoiteltiin myös erilaisten pelien avulla. Neljä oppilasta kommunikoi paljon kuvien avulla, esimerkiksi näytti wc-pytyn kuvaa, kun oli tarve päästä vessaan. Luokassa oli 4 koulunkäyntiohjaajaa sekä erityisluokanopettaja. Kaikki antoivat apua oppilaille kun he sitä tarvitsivat. Malmin koulussa opinnäytetyöntekijä vieraili kehitysvammaisten luokassa, joista kaikki 5 oppilasta tulisivat osallistumaan pidettävillä seksuaalikasvatustunneilla. Tunnilla maalattiin ja piirrettiin. Tunti oli kaikille mieluinen, sillä oppilaat saivat olla luovia ja tehdä mieluisansa kuvan. Koulunkäynninohjaaja sekä erityisluokanopettaja auttoivat siveltimien sekä kynien käytössä. Opinnäytetyöntekijä pääsi myös auttamaan.

Oppilaisiin ja koulun henkilökuntaan ennalta tutustuminen oli hyvä idea, sillä se helpotti valmistautumista seksuaalikasvatustuntien pitämiseen. Osa oppilaista oli tutustumistunneilla puheliaita, joten se toi varmuutta, että keskustelua syntyisi myös seksuaalikasvatustunneilla.

7.2 Ensimmäinen tunti

Ensimmäinen seksuaalikasvatustunti aloitettiin opinnäytetyöntekijän ja aiheiden esittelyllä. Oppilaat olivat molemmissa ryhmissä innolla mukana alusta alkaen. Opinnäytetyöntekijä oli tehnyt PowerPoint-esityksen (LIITE 3), jossa oli kuvia murrosiän muutoksista, läheisyydestä, rakastumisesta sekä seksistä ja ehkäisystä. Ensimmäisessä kuvassa oli nainen ja mies alasti, toisessa taas kaksi poikaa halasi. Aluksi kuvat vähän naurattivat oppilaita. Jokainen kuva käytiin rauhassa läpi, ja niitä alettiin käsitellä kysymällä oppilailta mitä he kuvassa näkevät. Sen jälkeen kun kuvista oli keskusteltu, toi opinnäytetyöntekijä vielä muutamia faktoja asioista esille, esimerkiksi murrosiän muutoksista tytöllä ja pojalla, sekä erilaisista ehkäisymenetelmistä. Kuviin meni aikaa juuri sen verran kuin oli suunniteltukin, eli 30 minuuttia. Loppuaika pelattiin Ystävyys – Seurustelu – peliä (Opetushallituksen [www-sivut](http://www.sivistys.fi) 2014), jossa opinnäytetyöntekijä oli ripustanut luokkaan vastakkaisille seinille julisteet, joissa luki KYLLÄ ja EI. Pelissä esitettiin oppilaille asioita ja kysymyksiä, ja heidän piti kädellä osoittaen näyttää, kumpaa mieltä he olivat. Jos he eivät olleet varmoja vastauksista, osoittaisivat he molempiin suuntiin. Pelissä sanottiin esimerkiksi lauseet: ”Seurustelukumppanin kanssa ollaan läheisempiä kuin ystävän” sekä ”Toista saa halata, vaikkei toinen haluaisikaan.” Jokaisen kysymyksen jälkeen käytiin vielä läpi, miksi oppilaat olivat juuri sitä mieltä. Oppilaat kysyivät innolla tunnin lopuksi, milloin seuraava tunti pidetään.

7.3 Toinen tunti

Toinen seksuaalikasvatustunti aloitettiin asiaan liittyvien sanojen selityksellä. Jotkut sanoista olivat ensimmäisen tunnin kertausta, esimerkiksi murrosikä ja seurustella, jotkut taas uusia, kuten kondomi ja itsetyydytys. Oppilaat viittailivat vastataksaan innokkaasti, varsinkin autististen oppilaiden ryhmässä. Välillä oppilaiden keskuudes-

sa esiintyi nolottavia naurahduksia, mutta se kuuluu asiaan. Oppilaat esittivät innokkaasti kysymyksiä. Seuraavaksi keskusteltiin omaan kehoon tutustumisesta ja itse-suojeluvaistosta. Opinnäytetyöntekijä oli tehnyt PowerPoint-esityksen (LIITE 4) kuvien esimerkkitalanteista, kuten itsetyydytyksestä, seksuaalisesta häirinnästä sekä itse-suojeluvaistosta. Kuvista esitettiin kysymyksiä: ”Miten kuuluu toimia?” tai ”Miten itse toimisit?”. Kuvien jälkeen luettiin vielä esimerkkitarina, jossa poika alkaa koskella sukupuolielintään housujen päältä, vaikka huoneessa on hänen lisäksi myös kaksi tyttöä, jotka alkavat nauraa pojalle (Hyttinen 2009, 10.) Tarinan lukemisen jälkeen nostettiin esille kysymyksiä, kuten: ”Miksi tämä ei ollut oikein?”, ”Missä itsetyydytystä saa harjoittaa?” sekä ”Miksi tytöt reagoivat tällä tavalla?”. Tarinan jälkeen autismiluokassa nousi esiin myös kysymys: ”Kuinka usein itsetyydytystä kuuluu tai saa tehdä?” Tähän opinnäytetyöntekijä vastasi: ”Niin kauan kun itsetyydytys ei häiritse arkea, kaikki on normaalia. Sitä voi tehdä useinkin, jos siltä tuntuu. Itsetyydytystä ei ole kuitenkaan mikään pakko tehdä koskaan.” (Mannerheimin lastensuojeluliiton [www-sivut](http://www.sivut.fi).) Tämän aiheen opinnäytetyöntekijä otti erityisesti tunnilla huomioon, sillä rehtori kertoi asian olevan välillä kouluissa liikaakin esillä. Tunnin lopussa oli vielä aikaa kysymyksille ja ajatuksille. Molemmissa ryhmissä yksi oppilas oli muita aktiivisempi ja esitti useamman kysymyksen, jotka kehkeytyivät keskusteluiksi. Kysymyksiä olivat esimerkiksi: ”Miksei voi olla useampaa tyttöystävää kerralla?” ja ”Mitä jos näistä asioista ei uskalla puhua kotona?”. Molempien seksuaalikasvatus-tuntien materiaalit ja pelit olivat sovellettu ryhmille sopiviksi Opetushallituksen seksuaalikasvatuksen kehittämishanke Kosketuksen laatimista seksuaaliopetukseen apuvälineistä.

8 PROJEKTIN ARVIOINTI

Projektin loppuraportissa verrataan projektille asetettuja tavoitteita toteutumiin ja lopputulokseen. Projektin toimintaa arvioidaan myös kokonaisuutena. Loppuraportissa on tultava esille projektin tekijän oma näkemys projektin onnistumisesta. Onnistuneessa projektissa saavutetaan asetetut tavoitteet sovitun aikataulun mukaisesti.

Onnistumista pitää arvioida myös lopputuloksen tuottaman hyödyn näkökulmasta (Ruuska 2006, 248 - 252.)

8.1 Oppituntien arviointi

Projektin tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida kahdessa raumalaisessa erityiskoulussa seksuaalikasvatustunnit. Sekä Naulan että Malmin kouluissa pidettiin suunnitellusti kaksi seksuaalikasvatustuntia, joiden pituus oli 45 minuuttia. Päivät olivat ennalta sovitut. Tuntien pituus oli oppilaille sopiva oppilaiden keskittymisen kannalta. Asiasisältöä oli kuitenkin niin paljon, että tunteja olisi voinut olla kaksi lisää. Tämä olisi kuitenkin tuonut lisätyötä opinnäytetyöntekijälle. Varsinkin Naulan koulun autismituokassa keskustelua syntyi paljon, jolloin tunnit tahtoivat venyä.

Kohderyhmän tavoitteena oli, että nuoret hyväksyisivät ja ymmärtäisivät oman seksuaalisuutensa, sekä hyödyntäisivät seksuaalikasvatustunneilta saamaansa tietoa jokapäiväisessä elämässään. Aiheita lähestyttiin tavoilla, jotka oli helppo samaistaa omaan arkeen. Käytössä oli kuvia ja tarinoita, jotka kuvastivat arjen tilanteita, esimerkiksi opinnäytetyöntekijä luki tarinan pojasta, joka ei ymmärtänyt, että sukupuolielimen koskettelu koulussa tai muussa julkisessa paikassa ei ole oikein. Kun toisella tunnilla kerrattiin ensimmäisen seksuaalikasvatustunnin aiheita, oli näitä selvästi oppilaiden keskuudessa jo tuntien välissä mietitty ja pohdittu. Ensimmäisen tunnin arkojen asioiden kysymyksiin vastattiin toisella tunnilla jo paljon aktiivisemmin, kuten kysymykseen: mitä tarkoittaa sukupuoliyhdyntä? Tuntien loputtua opinnäytetyöntekijä kysyi oppilailta, oliko tuntien sisältö kiinnostavaa ja oliko niistä hyötyä. Suurin osa oppilaista nyökytti päätään tai kertoi tuntien olleen mukavia. Muutama oppilas jopa kysyi, olisiko opinnäytetyöntekijän mahdollista tulla pitämään lisää tunteja, he olivat tunneista mielissään. He kertoivat, ettei aiheista puhuta koulumaailmassa heidän mielestään tarpeeksi.

Asioiden käsittely oli selvästi haastavampaa Malmin koulun kehitysvammaisten ryhmässä. Ryhmässä oli kaksi oppilasta, jotka eivät puhuneet ollenkaan, mutta ymmärsivät kuitenkin mistä keskusteltiin. Heillä oli kuvakansiot mukanaan, joista näyttivät, mitä mieltä asioista olivat. Osalle oppilaista asia tuntui kovin nololta, eivätkä

he oikein halunneet aiheista keskustella. Kuitenkin tuntien edetessä keskustelua saatiin aikaan, kun myös koulunkäynninohjaajat saivat oppilaita mukaan paremmin. Kehitysvammaisten ryhmässä oli paikalla 4 koulunkäynninohjaajaa, kun taas Naulan koulun autismiluokassa vain yksi. Koulunkäynninohjaajien läsnäolo tunneilla oli todella tärkeää kommunikoinnin kannalta.

8.2 Tavoitteiden saavuttamisen arviointi

Kun tunnit oli molemmissa kouluissa pidetty, keskusteli opinnäytetyöntekijä viiden koulunkäynninohjaajan kanssa, jotka olivat tunneilla mukana. Esiin nousi ensimmäisenä, kuinka tärkeitä tunnin aiheet ovat. Tuntien tärkeintä asiaa kysyttäessä kaksi koulunkäynninohjaajaa korosti erityisesti yksityisyyden ja itsesuojeluvaiston tärkeyttä ja ymmärtämistä, ja heidän mielestään opinnäytetyöntekijä käsitteli niitä oikealla tavalla. He korostivat tarinoita, joiden avulla asioita käsiteltiin. Nämä tarinat kertoivat oppilaiden ikäisistä nuorista ja arjen tilanteista. Kaikki mukana olleet koulunkäynninohjaajat pitivät tärkeänä kuvien ja tarinoiden selkeyttä, ja heidän mielestään siinä oli onnistuttu hyvin. Yksi koulunkäynninohjaajista nosti esille, että positiivista oli myös tuntien pitäjän nuori ikä, sillä hänen mielestään oppilaiden oli helpompi keskustella asiasta ihmisen kanssa, joka on suhteellisen lähellä heidän omaa ikäänsä. Opinnäytetyöntekijä oli palautteen mukaan myös luonteva ja helposti lähestyttävä ryhmän edessä. Tuntien vähyys ja ajan puute kuitenkin harmitti kaikkia viittä koulunkäynninohjaajaa. Seksuaalikasvatus on aiheena niin laaja, että siitä voisi pitää monta tuntia tärkeitä asioista. Opinnäytetyöntekijä kysyi myös kehittämis-ideoita mahdollisille seuraaville seksuaalikasvatustunneille, mutta ei saanut vastauksia. Koulujen henkilökunnan mukaan koulussa seksuaaliasioista puhutaan liian vähän.

Kyseltäessä oppilailta he kokivat tuntien aiheet kiinnostaviksi ja nimesivät tärkeimmäksi asiaksi seurustelusta keskustelemisen. Vaikka intiimit kuvat aluksi naurattivat, olivat ne tuntien lopuksi heidän mielestään ”normaaleja asioita”.

Materiaaleja oli opinnäytetyöntekijän mielestä sopiva määrä tunneille. Myös materiaalien monipuolisuus oli sopiva. Peli, kuvat ja tarinat täydensivät toisiaan, ja oli tärkeää myös antaa oppilaille tilaa kysyä ja pohtia asioita ääneen. Ystävyys-seurustelu-

pele oli oppilaiden tasolle sopiva ja helposti ymmärrettävä. Jos jollain oppilaalla oli vaikeampi ymmärtää asiaa, auttoivat mukana olleet koulunkäynninohjaajat tilanteessa. Opinnäytetyöntekijä oli valinnut tuntien aiheiksi mielestään ryhmien ikähaitarille sopivia aiheita, sekä kysyi myös koulujen rehtorilta, mitkä olisivat erityisen tärkeitä.

Tunnit oli koottu niin, että ensimmäisellä tunnilla käsiteltiin yksinkertaisempia termejä ja lähdettiin liikkeelle murrosiän muutoksista. Tämä oli sopiva aihe aloittaa, sillä oppilaiden kanssa aihetta oli jo aiemmin käsitelty. Tästä edettiin ystävyyteen, läheisyyteen ja siitä seurusteluun ja seksuaalisuuteen. Toisella tunnilla perehdyttiin itsesuojeluvaistoon, joka oli selvästi vaikeampi asia oppilaille. Tähän aiheeseen käytettiin Naulan koulussa autismiluokan tunnilla hieman enemmän aikaa, mitä opinnäytetyöntekijä oli suunnitellut. Se ei kuitenkaan ajallisesti haitannut tunnin kokonaispituutta. Tuntien lopussa pidetty yhteenveto oli oppilaille mieluinen, sillä siinä he pääsivät näyttämään oppimaansa tietoa. Opinnäytetyöntekijän omana tavoitteena olikin lisätä kehitysvammaisten nuorten tietämystä omasta seksuaalisuudestaan ja lähestyä aihetta heille sopivalla tavalla. Tämä tavoite onnistuttiin täyttämään.

8.3 Resurssien ja riskien arviointi

Opinnäytetyöntekijä osallistui joulukuussa 2013 Helsingissä järjestettyyn Autismiliiton koulutukseen nimeltään ”Yksin & Kaksin”. Opinnäytetyöntekijä koki hyötyneensä koulutuksesta projektin toteuttamiseksi ja koulutuksen käytännön järjestelyt sujivat suunnitellusti. Seksuaalikasvatustuntien tarvittavat askartelutarvikkeet saatiin kouluilta. Taloudellista resurssia ei opinnäytetyöntekijä tarvinnut. Oppilaiden koteihin oli tarkoitus lähettää etukäteen ”lupalappu”, jossa kerrotaan että terveydenhoitajaopiskelija on tulossa pitämään seksuaalikasvatustunnin. Koulujen rehtori kuitenkin päätyi ratkaisuun, ettei lappua tarvita, sillä seksuaalikasvatus on osa opetussuunnitelmaa.

Kaikki suunnitellut oppilaat osallistuivat tunneille ja tämä takasi mahdollisuuden keskusteluun. Oppilaat olivat kiinnostuneita tuntien aiheista ja jaksoivat keskittyä kokonaiset oppitunnit. Saadun palautteen mukaan asioita käsiteltiin riittävän selkeästi ja konkreettisesti.

8.4 Projektin vaiheiden arviointi

Yhtenä opinnäytetyöntekijän tavoitteena oli oppia projektityöskentelyä. Projektin aiheeseen ja sisältöön tutustuminen etukäteen on tärkeitä. Opinnäytetyöntekijä sai lisää tietoa aiheesta ja mahdollisista menetelmistä koulutuksessa Helsingissä. Oli myös tärkeitä tutustua etukäteen projektin kohderyhmään. Asiasta aiemmin tehtyyn materiaaliin tutustumisen jälkeen oli mahdollista asettaa projektille tavoitteet. Tutustuminen etukäteen kouluihin, henkilökuntaan ja oppilaisiin helpotti myös resurssien tarpeen hahmottamista ja riskien ennakoimista. Suunnittelun jälkeen oli totuttamisen vuoro ja koska riskit saatiin minimoitua ja resurssit olivat riittävät, projektin toteuttaminen sujui suunnitellusti. Arviointia helpotti keskustelu koulunkäynninohjaajien kanssa, koska oppilailta saatu arvio asioiden ymmärtämisestä oli vähäistä.

9 POHDINTA

Kehitysvammaisen henkilön seksuaalisuus tuntuu vielä nykyäänkin olevan tabu. Sekä vammaiset nuoret, heidän huoltajansa ja ammattihenkilöstö tarvitsevat lisää tietoa ja taitoa, jotta olisivat sinut asian kanssa. Jotta vammaistenkin ihmisten seksuaalisuus ymmärrettäisiin luonnollisena asiana, pitää ymmärtää, että heidän kehityksensä pitää sisällään samat asiat kuin ikätoverien.

Projektiin meni kokonaisuudessaan pidempi aika kuin opinnäytetyön tekijä oli suunnitellut, mutta se ei projektin etenemistä ja sen hyötyjä haitannut. Projektin tekeminen oli alusta asti mieluisaa ja uuden oppimista. Hyvin suunniteltu projektin toteutus oli selvästi tuntien pidolle tärkeää, sillä kohderyhmä oli haastava. Kohderyhmään kunnolla perehtyminen sekä sosiaalisesti että teoreettisesti oli tärkeä osa projektin onnistumista. Opinnäytetyön aiheen valinta oli myös projektin alusta loppuun asti mieluinen. Seksuaalikasvatustuntien pitämisen jälkeinen onnistumisen olo oli hieno tunne.

Kehitysvammaisten oppilaiden oppitunneilla oli erityisen haastavaa se, että itse oppilailta saatu palaute oli vähäistä. Oli vaikeata tietää paljonko he ymmärsivät asiasta, jota käsiteltiin ja kokivatko he sen itselleen läheiseksi. Palaute tästä tuli koulunkäynninohjaajien kautta. Vaikka he tuntevat oppilaat, asiat olisi halunnut varmistaa oppilailta itseltään.

Kehitysideaksi opinnäytetyöntekijä antoi koulujen rehtorille, että pyytäisivät tulevaisuudessa koulun terveydenhoitajaa jollekin tunnille puhumaan oman opetussuunnitelman tueksi, jos se vain onnistuu resurssien puitteissa. Tuntien aiheina voisi olla murrosiän muutokset, seksuaalisuus tai ehkäisymenetelmät. On myös tärkeää, että oppilaat tietävät, että kouluterveydenhoitajalle voi mennä puhumaan mieltä askarruttavista asioista. Opinnäytetyöntekijä tekee terveydenhoidon projektityönä aiheesta PowerPoint-esityksen, jossa on seksuaalikasvatustuntien pitämiseen vinkkejä sekä esimerkkejä. Tämän hän lähettää sekä Naulan että Malmin kouluihin.

LÄHTEET

Finlexin www-sivut. Viitattu 2.12.2013. www.finlex.fi

Halonen, M., Reyes, M. & Kontula, O. 2014. Poikanäkökulma seksuaaliopetukseen – kasvattajan opas. Väestöliitto

*Honkalampisäitiön www-sivut. Viitattu 5.1.2015.
www.honkalampisaatio.fi/fi/projektit/senso*

Hyttinen, S., 2009. Haaveita ja haluja, selkokielisiä tarinoita seksuaalisuudesta. Opik

Ilmonen, T., 2008. Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden seksuaaliterveyspalvelut. Valopaino Oy, Helsinki.

Kaski, M., Manninen, A. & Pihko, H. 2012. Kehitysvammaisuus. SanomaPro

Kehitysvammaliiton www-sivut. Viitattu 26.4.2014. www.kehitysvammaliitto.fi

Kerola, K., Kujanpää, S. & Timonen, T. 2009. Autismin kirjo ja kuntoutus. PS-kustannus

Kettunen, S. 2009. Onnistu projektissa. Helsinki. WSOY.

Korteniemi-Poikela, E. & Cacciatore, R. 2015. Seksuaalisuuden portaat. Opetushallitus.

Kuikka, A., Utriainen, J. & Virkkunen, A. 2012. Onnistunut projekti, vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton projektikäsikirja. Painopörssi

Lukimatin www-sivut. Viitattu 26.4.2014. www.lukimat.fi

Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut. Viitattu 24.3.2014. www.mll.fi

Opetushallituksen www-sivut. Viitattu 29.3.2014. www.edu.fi

Ruuska, K., 2006 Terveysthuollon projektihallinta. Helsinki: Talentum.

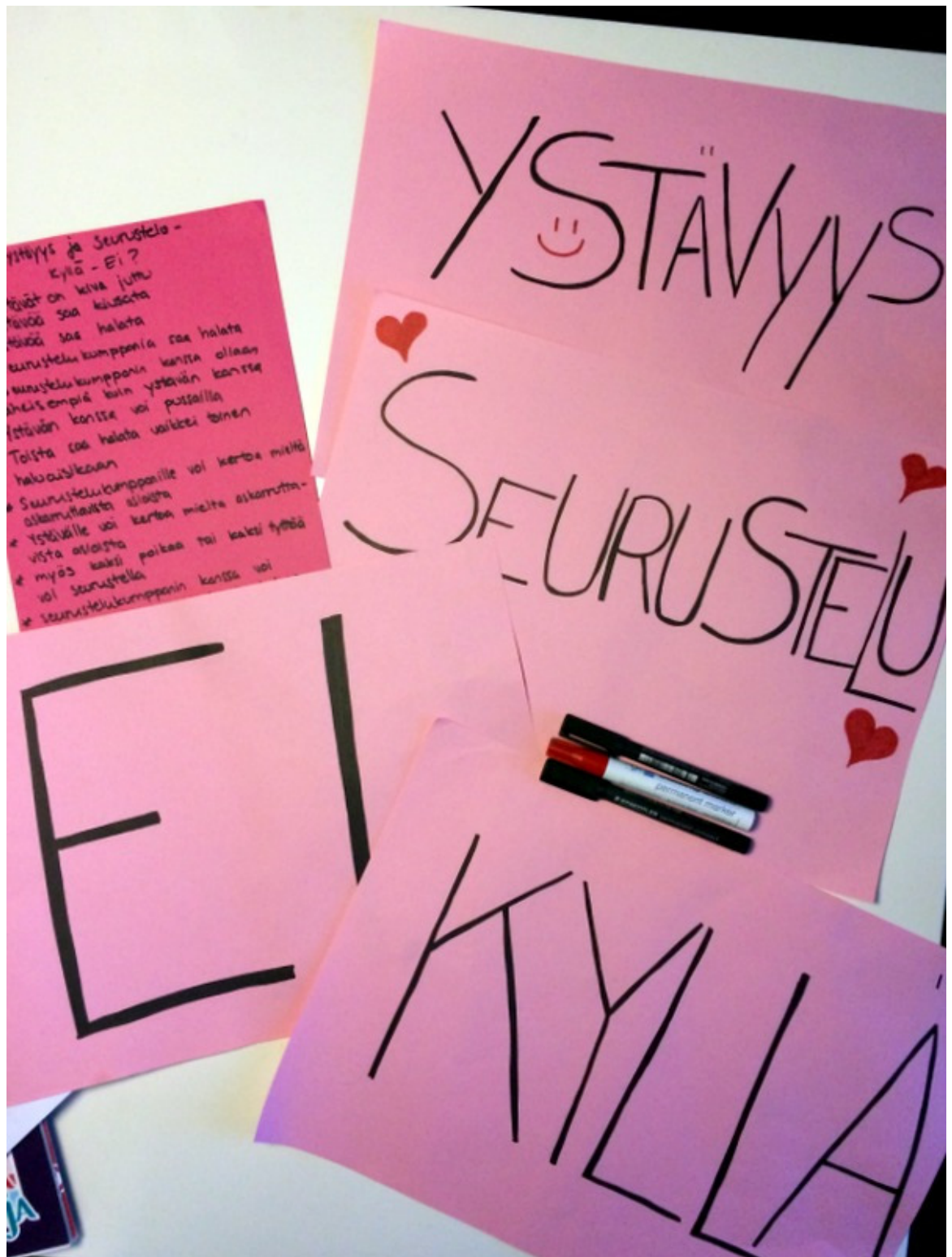
Ruuska, K., 2007. Pidä projekti hallinnassa. Suunnittelu, menetelmät ja vuorovaikutus. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Slidesharen www-sivut. Viitattu 17.2.2015. www.slideshare.net/eerooli/powerpoint-perusteet

*Vilka, H. 2010. Toiminnallinen opinnäytetyö. Viitattu 29.4.2014.
http://vilka.fi/hanna/Toiminnallinen_ont.pdf*

Väestöliiton www-sivut. Viitattu 12.12.2013 ja 17.12.2013. www.vaestoliitto.fi

LIITE 1

LIITE 2

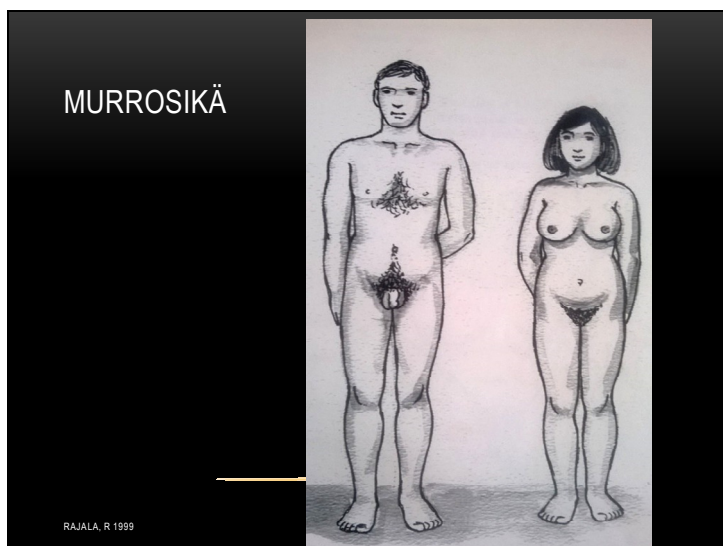

LIITE 3

Dia 1

Dia 2

Murrosiän muutokset, 10-15 vuoden iässä, naisilla usein aikaisemmin.

Naisella: Karvoja sukupuolielinten alueelle ja kainaloihin

- Rinnat kasvaa
- Lantio pyöristyy
- Kuukautiset

Miehellä: Karvoja sukupuolielinten alueelle, rintaan ja kainaloihin. Parta alkaa kasvaa.

- Ääni muuttuu matalammaksi; äänenmurros
- Siitin eli penis ja kivekset kasvavat
- Lihakset kasvaa ja voimistuu
- Siemensyöksyt

(Kuvat Rajala, R. 1999, Kahden – Rakkaudesta ja seksistä selkokielellä. Kehitysvammaliitto ry. Ja teksti Väestöliiton www-sivut sekä Opetushallituksen www-sivut.)

Dia 3

Halaus. Sitä voi tehdä sekä ystävien ja muiden läheisten kanssa sekä seurustelukumppanin kanssa.

Ystävyys on tärkeää, on hienoa että on ihmisiä kehen luottaa.

Halaamista esiintyy ihmisillä rakkaus- ja ystävyysuhteissa, sekä erilaisten onnistumisen hetkinä. Jälkimmäisessä tapauksessa myös toisilleen vieraat ihmiset saattavat halata toisiaan. Onnistumisen hetkiin kuuluvat esimerkiksi voitonhetket urheilukilpailuissa ja oppilaiden valmistuminen koulusta, jolloin he saattavat halata vuorotellen luokanopettajaansa.

(Rajala, R. 1999, Kahden – Rakkaudesta ja seksistä selkokielellä. Kehitysvammaliitto ry. Ja kuva kuvapankki www.papunet.net)

Dia 4

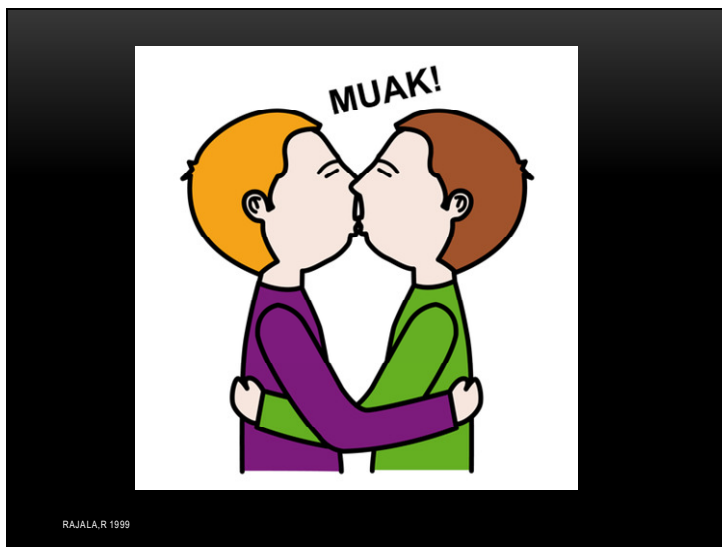
Ollaan lähekkäin. Tyttö ja poika pitävät toisistaan ja haluavat siksi olla toistensa lähellä.

Kun ollaan näin lähekkäin, on molempien haluttava sitä.

Seurustelu alkaa usein ystävyyydestä.

(Rajala, R. 1999, Kahden – Rakkaudesta ja seksistä selkokielellä. Kehitysvammaliitto ry. Ja kuva kuvapankki www.papunet.net)

Dia 5

Pussaillaan. Pussailu liittyy seurusteluun ja rakastumiseen.

Hellyyden osoitus.

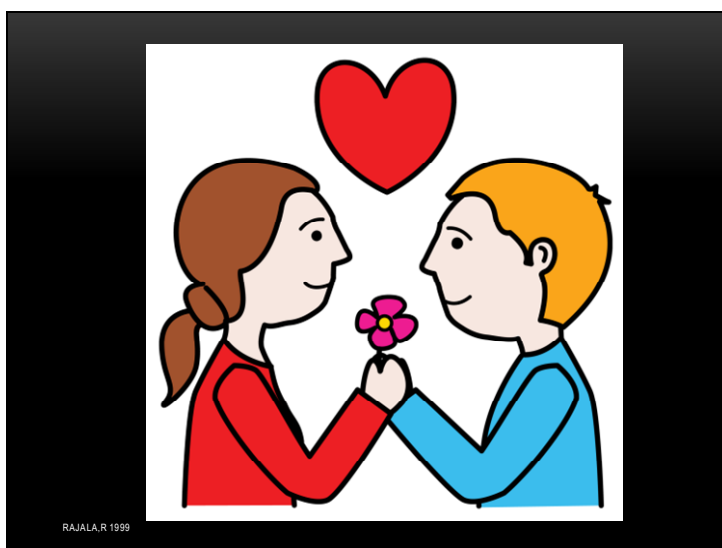
Välittää toisesta.

Molempien pitää haluta pussata.

Myös poika ja poika tai tyttö ja tyttö voivat pussata ja seurustella.

(Rajala, R. 1999, Kahden – Rakkaudesta ja seksistä selkokielellä. Kehitysvammaliitto ry. Ja kuva kuvapankki www.papunet.net)

Dia 6

RAKASTUA.

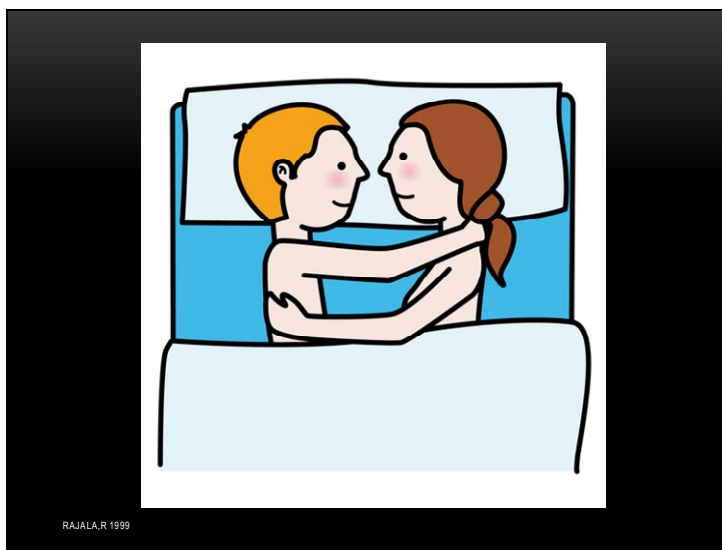
Ystävyydestä voi kasvaa myös rakkaus. Silloin ystävä tulee vielä tärkeämmäksi ja läheisemmäksi.

Rakkautta on vaikea selittää. Rakkautta voi osoittaa esimerkiksi hellillä sanoilla.

Rakastuneet haluavat olla lähellä toisiaan, suudella ja hyväillä toisiaan.

(Rajala, R. 1999, Kahden – Rakkaudesta ja seksistä selkokielellä. Kehitysvammaliitto ry. Ja kuva kuvapankki www.papunet.net)

Dia 7

SEKSI. RAKASTELU.

Kun pariskunta haluaa olla oikein lähellä toisiaan, he rakastelevat. Rakastelu on hellyyttä, lämmintä yhdessä-oloa, kahden ihmisen välistä läheistä vuorovaikutusta.

Rakastelussa hyväillä toista; on tärkeää kuunnella toista, mikä hänestä tuntuu hyvälle. Tärkeää on että molemmista tuntuu koko ajan hyvälle.

Varsinainen yhdyntä tapahtuu, kun mies työntää siittimen naisen emättimeen ja liikuttaa sitä siellä edes takaisin.

Rakkauteen ja hellyyteen ei aina liity seksiä. Usein riittää, kun saa olla lähellä rakasta ihmistä; olla hänelle hellä ja huomaavainen.

Joidenkin mielestä rakastelu kuuluu avioliittoon, toisten mielestä riittää että on rakastunut ja välittää toisesta. Joku saattaa rakastella ihmisen kanssa, jonka on vasta tavannut.

Rakastelu on kahden ihmisen välinen asia.

(Rajala, R. 1999, Kahden – Rakkaudesta ja seksistä selkokielellä. Kehitysvammaliitto ry. Ja kuva kuvapankki www.papunet.net)

Dia 8

Kun mies laukeaa rakastelussa, tapahtuu siemensyöksy, ja tulee hänen peniksensä päästä valkoista nestettä, jota kutsutaan siemennesteeksi.

KONDOMI (miehelle) estää siemennesteen pääsyn emättimeen.

Laitetaan peniksen päälle ennen yhdyntää, käsiteltävä varoen. Otettava rakastelun jälkeen varoen pois.

Voi ostaa kaupoista, kioskeista tai apteekista

Ehkäisytabletit naiselle: Otetaan yksi päivittäin kolmen viikon ajan, minkä jälkeen pidetään viikon tauko eli ei oteta tabletteja. Taukoviikon aikana tulee yleensä tyhjennysvuoto eli kuukautiset.

Mitä tekee?: Ovulaation esto (munasolun irtoamisen estäminen munasarjoista)

Muita ehkäisykeinoja mm. ehkäisyrenkas ja kierukka.

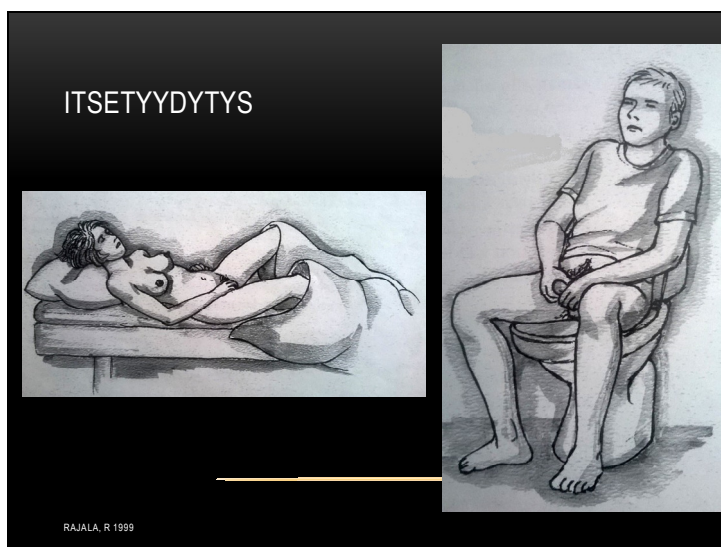
(Väestöliiton www-sivut. Kuvat: Copyright: Shutterstock. Yeko Photo Studio ja Helsingin sanomien www-sivut)

LIITE 4

Dia 1

Dia 2

Itsetyydytys on normaali, hyvä ja turvallinen keino tutustua ja tulla sinuiksi oman vartalon ja kehittyvän seksuaalisuuden kanssa.

Itsetyydytys on kuin rakastelua itsensä kanssa, ilman mitään riskejä. Oman itsensä kanssa voi edetä juuri siihen tahtiin, kuin hyvältä tuntuu.

Vähentää seksuaalista jännitystä sekä paineita.

Kosketteluun tarkoituksena on saada mielihyvän kokemuksia

Jokainen päättää haluaako tyydyttää itseään. Itsetyydytys ei vaikuta haitallisesti kehosi ja sukupuolielimesi kehittymiseen. Jokainen päättää, kuinka usein itse haluaa itsetyydyttää.

Kuinka usein sitten on normaalia? Niin kauan kun itsetyydytys ei häiritse arkea, kaikki on normaalia. Sitä voi tehdä useinkin, jos siltä tuntuu. Itsetyydytystä ei ole kuitenkaan mikään pakko tehdä koskaan.

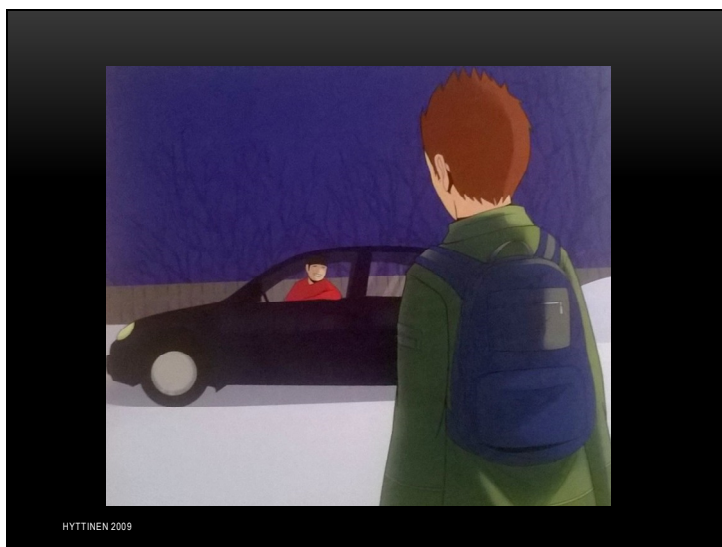
Itsetyydytystä tehdään yksin, niin kuin nimikin jo kertoo. Sinun olisi hyvä löytää sellainen paikka, jossa voit olla aivan rauhassa. Ei siksi, että itsetyydytys olisi kiellettyä, vaan siksi, että se on vain sinun oma, intiimi asia. Turvalinen ympäristö saattaa helpottaa rentoutumista.

(Kuvat Rajala, R. 1999, Kahden – Rakkaudesta ja seksistä selkokielellä. Kehitysvammaliitto ry. Ja teksti www.mll.fi)

Dia 3

Dia 4

ITSESUOJELUVAISTO

Mitä tytön kannattaa tehdä seuraavaksi?

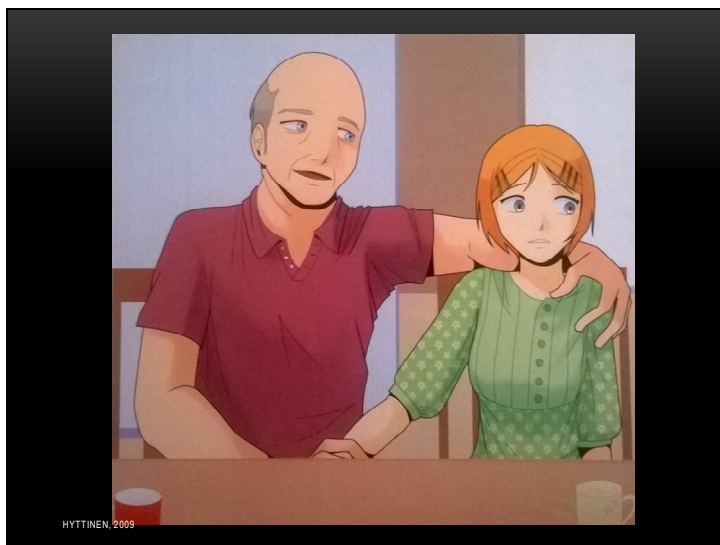
Miehet pyytävät tyttöä heidän autolleen ja sanovat että hän saisi sieltä uuden puhelimen. Onko todennäköistä että miehet puhuvat totta?

Milloin voi lähteä vieraan ihmisen mukaan?

Mitä voi vastata, jos vieras ihminen alkaa kysellä uteliaita kysymyksiä?

(Hyttinen 2009, 10.)

Dia 5

SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

Joskus on mukavaa saada huomiota ja kuulla olevansa hyvännäköinen. Se kohottaa itsetuntoa ja saa hyvälle tuulelle. Mutta jos kommentit ja vihjailut eivät tunnu kuulijasta hyvältä tai ne jatkuvat kielloista huolimatta, kyseessä on seksuaalinen häirintä. Kyse ei ole siitä, mitä sanotaan, vaan siitä, miltä se kuulijasta tuntuu.

Sekä tytöt että pojat voivat joutua seksuaalisen häirinnän kohteiksi

Seksuaalista häirintää ovat esimerkiksi:

- seksuaalisesti vihjailevat sanat, eleet, ilmeet tai kaksimieliset vitsit, jotka eivät tunnu mukavalta.
- asiattomat kommentit tai kysymykset ulkonäöstäsi, vaatetuksestasi, seksuaalisuudestasi tai puheistasi.
- takamukselle läpsyttely, rintojen puristelu
- oman sukuelintensä tai vartalonsa näyttäminen sinulle.

Seksuaalinen häirintä pitää saada loppumaan heti. Omiin tunteisiin kannattaa luottaa. Jos sinulle tulee ikävä olo jonkun sanoista tai teoista, toimi seuraavasti:

1. Sano Ei. Kerro, ettet halua henkilön jatkavan. Voit esimerkiksi sanoa:

"Hei, tuo ei tunnu minusta mukavalta".

"Älä tee noin, en tykkää siitä."

"Lopeta, en halua että teet noin."

2. Poistu paikalta. Varsinkin silloin, jos tilanne on uhkaava tai jatkuu kielloistasi huolimatta. Saat olla tyyliä ja lähteä pois sanomatta mitään. Hyvistä tavoista ei tarvitse eikä pidä pitää kiinni – tärkeintä on, ettei sinulle tapahdu pahaa.

3. Kerro asiasta aina luotettavalle aikuiselle. Varsinkin jos häirintä jatkuu. Hän voi auttaa sinua selviämään tapahtuneesta niin, ettei se jää vaivaamaan mieltäsi.

MIHINKÄÄN EI TARVITSE SUOSTUA ELLEI ITSE HALUA!

(Hyttinen 2009, 10.) sekä (mll.fi)

Dia 6

MEDIA JA SEKSUAALISUUS

Internet, lehdet, elokuvat, tv..

Internet ja muu media hyvä apu seksuaalikasvatuksessa. Erilaiset forumit ja sivustot joista voi kysyä mieltä askarruttavista asioista, voi etsiä tietoa ym.

Ongelma: miten mediaa kontrolloidaan eli millaisen kuvan se antaa seksuaalisuudesta, seksistä, itsemääräämisoikeudesta, oman ja toisten kehon koskemattomuudesta sekä seksuaalisesta käyttäytymisestä.

Antaa epärealistisen kuvan seksuaalisuudesta, rooleista sekä seksuaalisesta käyttäytymisestä. Esimerkiksi median vaikutuksesta syntyvät vääristyneet ylisuorittamisen mallit, jotka ovat kaukana todellisuudesta. Tällaisia malleja annetaan muun muassa pornografiassa.

PORNO: Sen tarkoituksena ei ole näyttää aitoa tai oikeaa seksuaalisuutta, rakkautta tai nautintoa, vaan tuottaa seksuaalista kiinnostusta ja kiihottumista. Porno näkee eri muodoissa muun muassa lehdissä, elokuvissa ja internetissä.

(www.mll.fi)